

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва та бізнес-технологій

Допущено до захисту

“ _____ ” _____ 2025 р.

Зав. кафедри, д.е.н., професор

_____ **Соколюк С.Ю.**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА**

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У
ТОВ «АГРОКОМПЛЕКС «ЗЕЛЕНА ДОЛИНА»: АНАЛІЗ ТА
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ**

Виконала – студентка 2 курсу, групи 21м-з-пт
освітньої програми «Аграрне підприємництво
та агротрейдинг»
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Загородня Наталія Вікторівна

Науковий керівник – доктор філософії, доцент
Бленда Наталія Олександрівна

Умань – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра _____ підприємництва та бізнес-технологій _____

Освітня програма _____ Аграрне підприємництво та агротрейдинг _____

Спеціальність _____ 076 «Підприємництво та торгівля» _____

(код, назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

(підпис)

(ініціали, прізвище)

“ _____ ” _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту _____ Загородній Наталії Вікторівні _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Ефективність використання основних засобів у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»: аналіз та шляхи підвищення

керівник роботи Бленда Наталія Олександрівна, доктор філософії, доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи фінансово-економічна звітність в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» Томашпільського району Вінницької області за 2020-2024 роки, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, електронні джерела

4. Перелік питань, які потрібно розробити

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ
ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «АГРОКОМПЛЕКС «ЗЕЛЕНА ДОЛИНА»

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

5. Перелік графічного матеріалу

7 таблиць та 5 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання вид	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту	Примітка
	Вибір теми кваліфікаційної роботи	17.09.2024	
	Одержання індивідуального завдання	17.09.2024	
	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	17.09.2024	
	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт - інші заходи	19.09.2024- 30.12.2024	
	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	15.12.2024	
	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків	березень 2025 червень 2025 вересень 2025 жовтень 2025	
	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника	26.11.2025	
	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	28.11.2025	
	Перевірка роботи на академічний плагіат	04.12.2025	
	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2025	
	Попередній захист роботи на кафедрі	10.12.2025	
	Затвердження роботи завідувачем кафедри	11.12.2025	
	Одержання рецензії	12.12.2025	
	Захист кваліфікаційної роботи	19.12.2025	

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну роботу магістра «Ефективність використання основних засобів у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»: аналіз та шляхи підвищення»

студентки факультету економіки та підприємництва

Уманського національного університету

Загородньої Наталії Вікторівни

У сучасних умовах розвитку аграрного сектору ефективне використання основних засобів є ключовим чинником забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємств. Матеріально-технічна база визначає рівень механізації виробничих процесів, продуктивність праці та економічні результати діяльності господарства. У зв'язку з цим аналіз стану та результативності використання основних засобів, а також пошук шляхів їх оптимізації набувають особливої важливості, що й зумовило вибір теми даної магістерської роботи.

У магістерській роботі, яка містить три розділи, проведено аналіз структури та технічного стану основних засобів, розраховано показники ефективності їх використання, визначено проблеми та резерви підвищення економічної віддачі матеріально-технічної бази. Запропоновано напрями оптимізації основних фондів підприємства. Об'єм роботи - 50 друкованих аркушів основного тексту. Робота містить 7 таблиць та 5 рисунків. Кількість використаних наукових праць та електронних джерел становить 56 найменувань.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад оцінки та здійснення аналізу ефективності використання основних засобів з метою розроблення рекомендацій щодо підвищення результативності їх використання у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина».

У першому розділі розкрито теоретичні засади формування, класифікації та оцінювання ефективності використання основних засобів підприємства.

Другий розділ присвячений комплексному аналізу структури, технічного стану та результативності використання основних засобів ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина».

У третьому розділі обґрунтовано напрями підвищення ефективності використання основних засобів та запропоновано практичні заходи щодо оптимізації матеріально-технічної бази підприємства.

Анотація

У магістерській роботі досліджено теоретичні та практичні аспекти оцінювання ефективності використання основних засобів у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина». Визначено економічну сутність і класифікацію основних засобів, розглянуто показники та методичні підходи до їх оцінювання. Проаналізовано структуру, технічний стан основних засобів підприємства та рівень ефективності їх використання. Виявлено ключові проблеми та запропоновано напрями підвищення результативності використання основних засобів, зокрема оновлення техніки, оптимізацію виробничих процесів та впровадження цифрових технологій управління.

Ключові слова: основна засоби, технічний стан, забезпеченість, ефективність, амортизація, оновлення.

The summary

The master's thesis explores the theoretical and practical aspects of assessing the efficiency of fixed assets use in LLC «Agricultural complex «Zelena Dolyna». The economic essence and classification of fixed assets are determined, indicators and methodological approaches to their evaluation are considered. The structure, technical condition of the enterprise's fixed assets and the level of efficiency of their use are analyzed. Key problems are identified and directions for increasing the efficiency of the use of fixed assets are proposed, in particular, updating equipment, optimizing production processes and introducing digital management technologies.

Keywords: fixed assets, technical condition, availability, efficiency, depreciation, renewal.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	9
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «АГРОКОМПЛЕКС «ЗЕЛЕНА ДОЛИНА»	19
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	19
2.2. Аналіз структури, динаміки та технічного стану основних засобів	24
2.3. Оцінка забезпеченості та ефективності використання основних засобів ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»	30
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	35
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

Ефективність використання основних засобів є одним із ключових чинників забезпечення стабільного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств. Матеріально-технічна база визначає рівень механізації, продуктивність праці, обсяги виробництва та конкурентні позиції аграрного сектору. В умовах посилення ринкової конкуренції, зростання вартості техніки та ресурсів, а також необхідності технологічного оновлення проблема раціонального використання основних засобів набуває особливої актуальності.

ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» є підприємством, діяльність якого значною мірою залежить від стану та ефективності експлуатації технічних засобів. Високий рівень зношеності техніки, нерівномірність завантаження машинно-тракторного парку, недостатній рівень інвестицій в оновлення активної частини основних засобів можуть негативно впливати на економічні результати та обмежувати можливості розвитку.

У цьому контексті особливого значення набуває економічне оцінювання стану та ефективності використання основних засобів, що дозволяє виявити наявні проблеми, визначити резерви підвищення результативності та обґрунтувати ефективні управлінські рішення. Сучасні методи аналізу дають змогу не лише оцінити рівень використання ресурсів, а й визначити пріоритетні напрями модернізації технічної бази, забезпечити зниження витрат і підвищення продуктивності виробництва.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад оцінки та здійснення аналізу ефективності використання основних засобів з метою розроблення рекомендацій щодо підвищення результативності їх використання у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина».

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- розкрити теоретичну сутність та класифікацію основних засобів;
- розглянути методичні підходи до оцінки ефективності їх використання;
- провести аналіз структури, динаміки та технічного стану основних

засобів підприємства;

- оцінити рівень економічної віддачі основних засобів;
- визначити проблеми та резерви підвищення ефективності;
- запропонувати практичні заходи щодо оптимізації використання

основних засобів.

Об'єктом дослідження є основні засоби ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина».

Предметом дослідження - економічні процеси формування, відтворення та використання основних засобів.

Для вирішення поставлених завдань були використані: індуктивний та дедуктивний методи, методи статистичного аналізу, групування, факторний аналіз, графічні методи дослідження.

Інформаційною базою дослідження є річна статистична звітність ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина», первинна документація, праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій та інтернет-видань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА

ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

На стадії формування матеріальних благ для суспільства основні засоби посідають провідну роль, оскільки вони становлять матеріально-технічну основу, що забезпечує безперервний процес виробництва та сприяє створенню валового внутрішнього продукту й накопиченню національного багатства країни [27].

Для підприємства основні засоби виступають важливим активом, а їхнє раціональне управління забезпечує ефективне функціонування підприємства та досягнення його стратегічних цілей. Крім того, вони формують підставу для розрахунку амортизаційних витрат, що безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства та визначають його податкові зобов'язання. Таким чином, основні засоби є ключовим ресурсом підприємства, що визначає не лише його поточну діяльність, але й перспективи розвитку та здатність залишатися конкурентоспроможним на ринку. Важливими складовими управління основними засобами є організація відповідних процесів, своєчасне отримання та аналіз обліково-аналітичної інформації, що в кінцевому підсумку впливає на результативність діяльності підприємства.

Основні засоби підприємства являють собою матеріалізовану частину виробничих ресурсів, які беруть участь у виробничому процесі протягом тривалого часу, при цьому зберігаючи свою натуральну форму та розміри, а їхня вартість поступово переноситься на готову продукцію за рахунок амортизаційних відрахувань. У нормативно-правовій та науковій літературі існують різні підходи до трактування поняття «основні засоби» [30; 37] (рис. 1.1). На сьогодні не існує єдиного офіційного визначення цього терміну та точного переліку складових, що регламентується чинним законодавством.

Аналізуючи дефініції, наведені в П(С)БО 7 та МСБО 16, можна констатувати їхню суттєву схожість, яка зумовлена тим, що при розробці українських стандартів бухгалтерського обліку було використано міжнародні стандарти як базовий орієнтир.

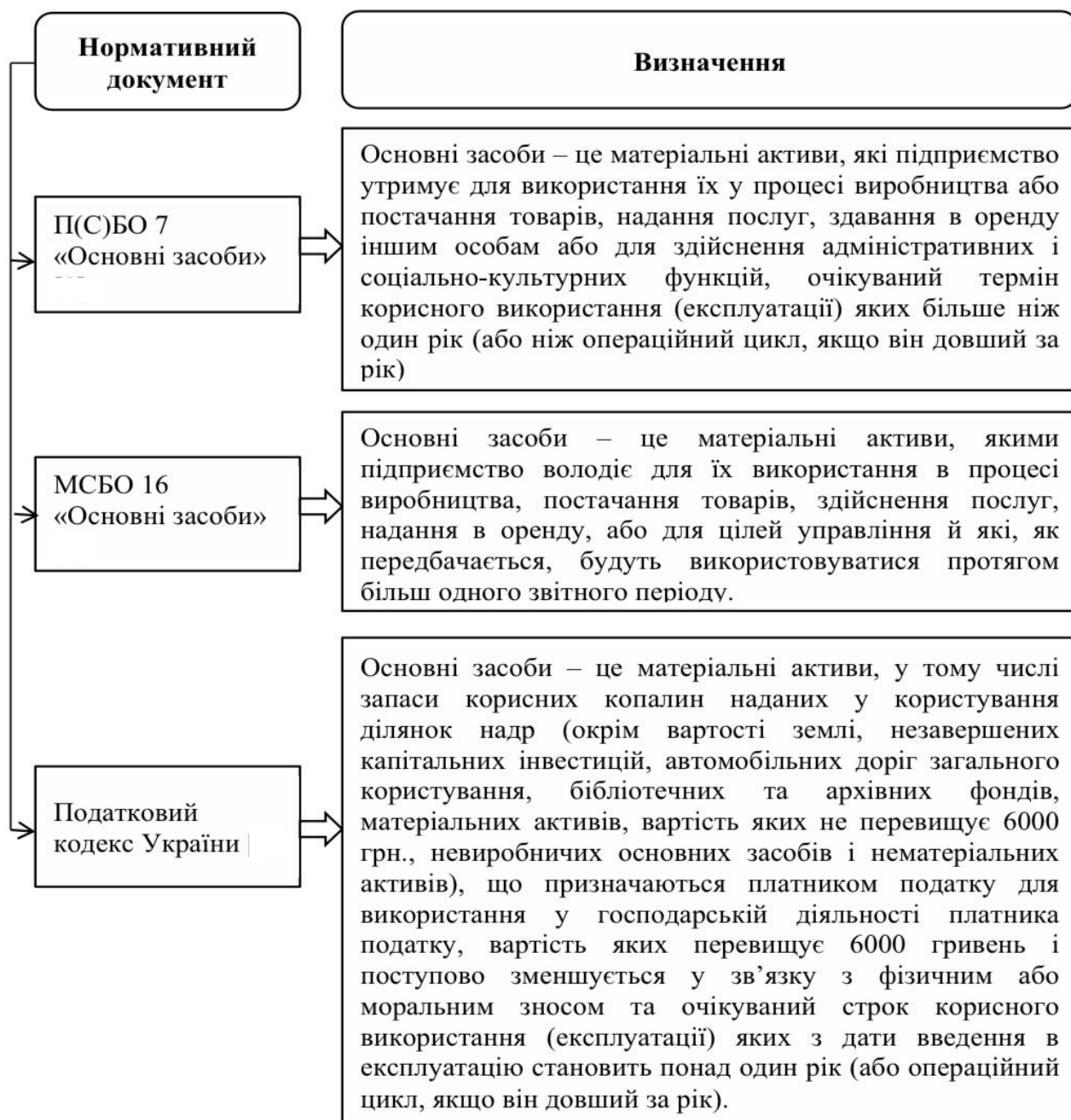

Рис. 1.1. Сутність поняття «основні засоби» згідно нормативно правових актів України [30, 37]

Як видно з аналізу рис. 1.1, у визначеннях, що містяться в П(С)БО 7 і МСБО 16, не встановлюються жорсткі вартісні обмеження для віднесення активу до основних засобів. Головними критеріями є факт використання активу у господарській діяльності протягом періоду понад один рік та забезпечення ним економічної вигоди у майбутньому. У свою чергу, у Податковому кодексі України замість поняття «основні фонди» вжито термін «основні засоби», що

свідчить про наближення положень законодавства до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, хоча певні відмінності у підходах і залишилися.

Проте таке наближення до міжнародних стандартів не можна вважати повним, оскільки грошове обмеження для віднесення активів до складу основних засобів залишилося, хоча й у підвищеному розмірі. Зокрема, з 23 травня 2020 року набув чинності новий вартісний критерій, який встановлює поріг для основних засобів у 20000 грн замість попередніх 6000 грн [15]. Цей поріг застосовується до нових об'єктів основних засобів, придбаних або отриманих після зазначеної дати, тоді як активи, що вже обліковуються на балансі підприємства, перераховуватися не підлягають.

Для глибшого розкриття сутності та ролі основних засобів у фінансово-господарській діяльності підприємства доцільно проаналізувати визначення, запропоновані різними науковцями. Основні засоби можна розглядати як довгострокову матеріальну частину майна або обладнання, якими володіє підприємство та використовує їх для отримання доходу. Передбачається, що такі активи не можуть бути повністю спожиті або конвертовані у грошові кошти протягом одного року [6, 32, 46]. Активи та основні засоби мають певну подібність, проте їх можна відрізнити за способом використання та впливом на отримання прибутку.

В економічній літературі поняття «основні засоби» мають низку аналогів, зокрема: основні виробничі фонди, основні фонди, основний капітал, засоби праці та інші. Аналіз праць вчених-економістів показав, що у вітчизняній науковій літературі немає єдиної думки щодо визначення термінів «основні засоби» та «основні фонди» (табл. 1.1).

При цьому наведені у таблиці 1.1 визначення не відрізняються суттєво за змістом і залежать від того, на які аспекти звертає увагу конкретний автор. Аналіз визначень «основних засобів», наданих різними дослідниками, свідчить про існування двох основних підходів до трактування їх економічної сутності: перший підхід ототожнює основні засоби з матеріальними активами або цінностями, другий - розглядає їх як засоби праці.

Таблиця 1.1

Визначення терміну «основні засоби» в літературних джерелах

№ з/П	Автор	Визначення
Основні засоби як матеріальні активи		
1.	Бутинець Т.А. [7] Бондарук С.Р., Лопатовська О.О. [4]	матеріальні активи, які підприємство утримує для використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (чи операційного циклу, якщо він більший за рік)
2.	Васільєва Л. М., Бугай Т. О. [8]	сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово приймають участь у процесі виробничо- комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами
3.	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. [14]	сукупність матеріальних активів, які тривалий час у незмінній натурально-речовій формі використовуються у виробничому процесі
4.	Олійник Є.В. [33]	матеріальні необоротні активи підприємства, які використовуються в його господарській діяльності, проте не можуть бути використані, спожиті чи продані в поточному звітному році.
5.	Сірик М.В. [46]	сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним і моральним зносом
Основні засоби як засоби праці		
6.	Єлькін А.В. [17]	сукупність засобів праці та матеріально майнових цінностей, що функціонують у натуральній формі як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері, терміном служби більше одного року.
7.	Дідур Г.І. [13]	засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз і термін експлуатації яких перевищує один рік (чи операційний цикл, якщо він більший за рік) у первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар)
8.	Колісник Т.А., Буднікова І.С., Шмиголь Н.М. [21]	засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва впродовж тривалого періоду, при цьому не змінюють своєї натурально-речової форми і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції частинами
9.	Стемковська І.В., Герчанівська С.В. [48]	засоби праці виробничого і невиробничого призначення, що беруть участь у процесі виробництва впродовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (у міру зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію
10.	Яременко Л.М. [55]	частина постійного продуктивного капіталу у формі засобів праці, що поступово, протягом багатьох виробничих циклів переносять свою вартість на виготовлений продукт

Багато науковців вважають, що критерієм річного циклу є визначальним

для формування поняття «основні засоби». Водночас існують інші важливі характеристики, які визначають їх сутність: матеріальність, тобто наявність фізичної форми, та призначення, яке передбачає використання активів у виробництві або постачанні товарів, наданні послуг, здачі в оренду третім особам або у виконанні адміністративних та соціально-культурних функцій.

В економічній літературі поняття «основні засоби» мають декілька аналогів, а саме: основні виробничі фонди, основні фонди, основний капітал, засоби праці тощо.

Таким чином, узагальнюючи різні підходи, можна констатувати, що автори, які включають до складу основних засобів матеріальні активи, переважно розрізняють їх за тривалістю використання. Лише деякі дослідники додають до цього характеристику участі у виробничому процесі, підкреслюючи багаторазовий характер їх застосування протягом декількох циклів. Окремі науковці також виділяють ознаку незмінності натуральної форми протягом одного виробничого циклу, а більшість авторів акцентують на способі перенесення вартості, відзначаючи, що вона переноситься поступово, частинами.

Коваленко О. В. та Громова І. В. [20] визначають основні засоби як необоротні матеріальні активи, що перебувають у власності підприємства та використовуються у його діяльності з метою отримання доходу. Такі активи характеризуються більш тривалим терміном корисного використання у порівнянні з поточними активами та не передбачаються для споживання або конвертації у готівку протягом одного року. Крім того, вони відрізняються від товарно-матеріальних цінностей тим, що останні купуються з метою подальшого перепродажу, тоді як перші призначені для операційних потреб підприємства.

У сучасних наукових дослідженнях поняття «основні засоби» часто ототожнюють із терміном «основні фонди». Зокрема, Більська Д. зазначає, що «основні фонди – це сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово беруть участь у виробничо-комерційній діяльності та поступово

переносять свою вартість на продукцію» [1]. Дещо відмінним є визначення Олійника Є.В., який трактує основні фонди як «вартість сукупності засобів праці, необхідних для раціонального та планомірного виробництва заданої продукції, що використовуються на підприємстві протягом тривалого часу (зазвичай більше одного року), частково переносять свою вартість на створений продукт у міру споживання та зберігають матеріальну форму; у грошовому виразі такі основні фонди називають основними засобами» [33].

Особливий підхід пропонують Стемковська І.В., Герчанівська С.В., які визначають основні фонди як економічну форму засобів праці, що функціонують у виробничому процесі протягом багатьох циклів, частково переносять свою вартість на новостворений продукт і відтворюються через кілька виробничих циклів (будівлі, машини, обладнання тощо), але не розкривають повної соціально-економічної сутності; основні фонди виступають лише як засоби праці, залучені у виробничий процес та виконують певні функції [48].

Таким чином, основні засоби належать до необоротних активів, що утримуються для використання у виробництві або постачанні товарів і послуг, здачі в оренду третім особам або для адміністративних цілей, і експлуатуються підприємством протягом періоду понад один рік. Якщо передбачається використання активів менше одного року, вони не можуть розглядатися як основні засоби [52].

На основі аналізу різних визначень можна сформулювати власне визначення основних засобів: це матеріальні активи, придбані для довгострокового використання з метою забезпечення повсякденних операцій господарської діяльності або створення стабільного грошового потоку. Основні засоби сільськогосподарських підприємств мають такі характерні ознаки: вони купуються або створюються для підтримки фінансово-господарської діяльності понад один рік; термін служби кожного активу повинен перевищувати один рік; швидка конверсія у готівку або продаж неможливі (основні засоби зазвичай є неліквідними, і їх продаж або заміна потребує часу); на них нараховується

амортизація.

Варто зазначити, що основні засоби мають специфічний характер, що потребує їхньої системної класифікації. Класифікація є одним із методів пізнання та аналізу об'єктів, явищ і процесів, який полягає у розподілі на класи за визначеними ознаками, властивостями та закономірностями зв'язків між ними. Чим більше ознак класифікації використано, тим глибше розкриваються досліджувані явища, процеси та об'єкти, а також розширюються можливості управління ними. Класифікація основних засобів дозволяє оцінити наявні фонди, визначити резерви підвищення їх ефективності та ухвалити обґрунтовані управлінські рішення. Групування основних засобів за класифікаційними ознаками наведено на рисунку 1.2.

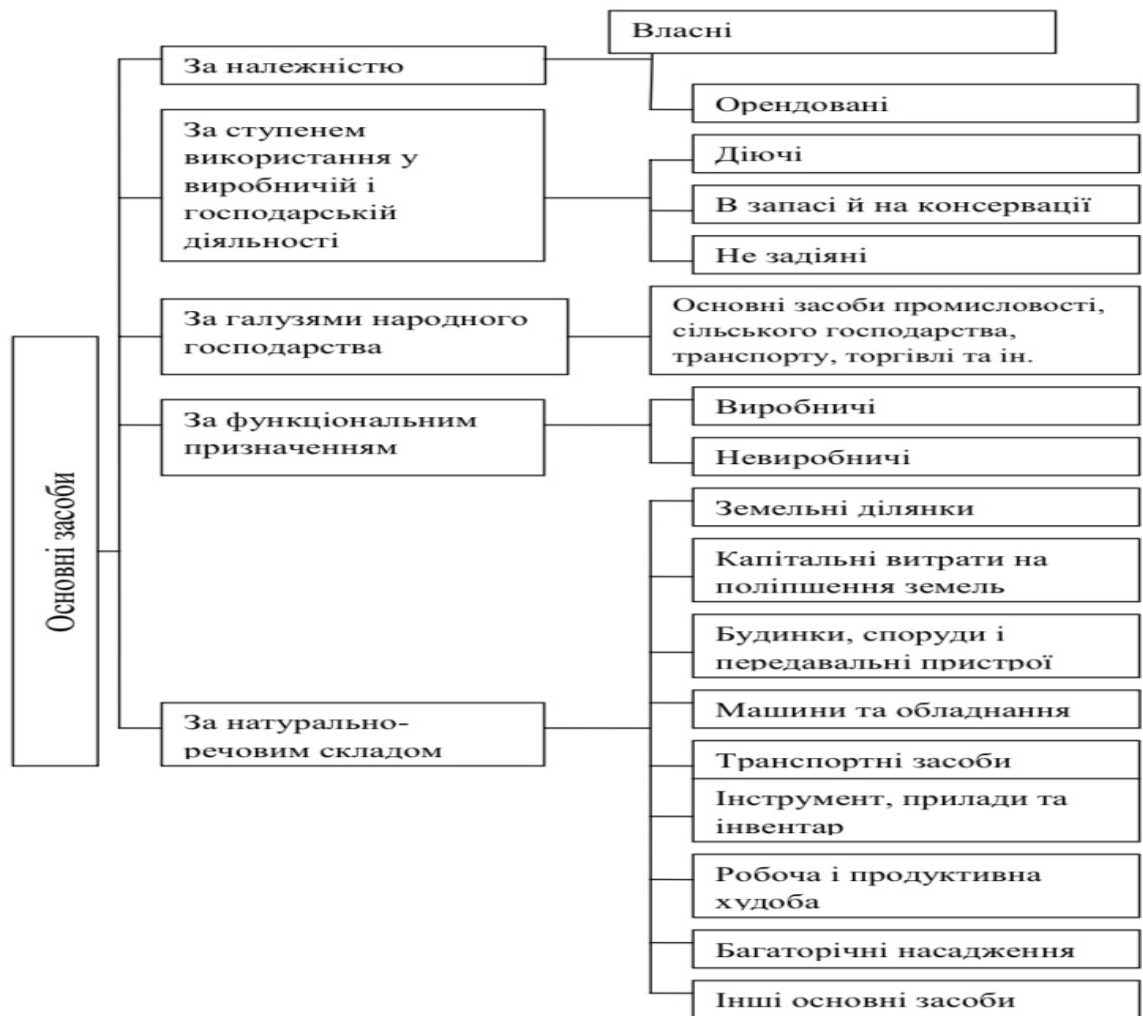

Рис. 1.2. Групування основних засобів за класифікаційними ознаками

Поділ основних засобів на виробничі та невиробничі дозволяє чітко

визначити ступінь їхньої участі у виробничому процесі. Виробничі основні фонди – це ті, які безпосередньо залучені до виробництва продукції, наприклад, різноманітне обладнання, машини та механізми, тоді як невикористані фонди включають житлові будинки, дитячі садки, школи, лікарні та інші об'єкти соціально-культурного та побутового призначення, що перебувають на балансі підприємства і впливають на виробництво лише опосередковано.

Протягом експлуатації основні засоби поступово втрачають свою вартість через фізичний знос, природне старіння або випадкові пошкодження. Це зниження оцінюється як амортизація або споживання основного капіталу. Паралельно підприємства здійснюють витрати на придбання нових основних засобів, що відображається як інвестиції в основний капітал. Амортизаційні відрахування зменшують обсяг наявних основних засобів, а нові інвестиції їх поповнюють або збільшують.

Важливо зазначити, що амортизація компенсує лише фізичне та моральне зношування основних засобів у процесі виробництва. Водночас вона не покриває втрати основних фондів унаслідок стихійних лих, військових дій, псування обладнання або тривалого перебування активів у капітальному ремонті. Для забезпечення умов оновлення основних засобів встановлюються норми амортизації та створюється амортизаційний фонд. Норми амортизації формуються на основі строків служби активів, їх довговічності, фізичного і морального зносу, фактичного віку засобів праці, а також витрат на капітальний ремонт і модернізацію, і визначаються як відношення річного обсягу амортизаційних відрахувань до середньорічної вартості основних засобів, виражене у відсотках. Амортизаційний фонд - це грошовий резерв, який формується за рахунок амортизаційних відрахувань та призначений для повного відновлення (реновації) основних засобів.

У процесі виробництва відбувається постійна зміна вартості основних засобів, їх вибуття через знос, а також поповнення за рахунок придбання нових елементів. Основні виробничі засоби, що беруть участь у виробництві, піддаються фізичному та моральному зносу, старіють, що знижує їх

експлуатаційні можливості. Тому стан та ефективність використання основних виробничих засобів є критично важливими для забезпечення нормальних умов виробничого процесу та підвищення його продуктивності. Систематична оцінка стану основних засобів та аналіз їх ефективності стає ключовим завданням управління підприємством.

Для оцінювання стану основних виробничих засобів та рівня їх використання застосовуються різні показники, що відображають:

- рівень забезпечення підприємства основними виробничими засобами;
- стан та рух активів;
- ефективність використання засобів.

Основні завдання аналізу основних засобів підприємства представлені на рис. 1.3. [27].

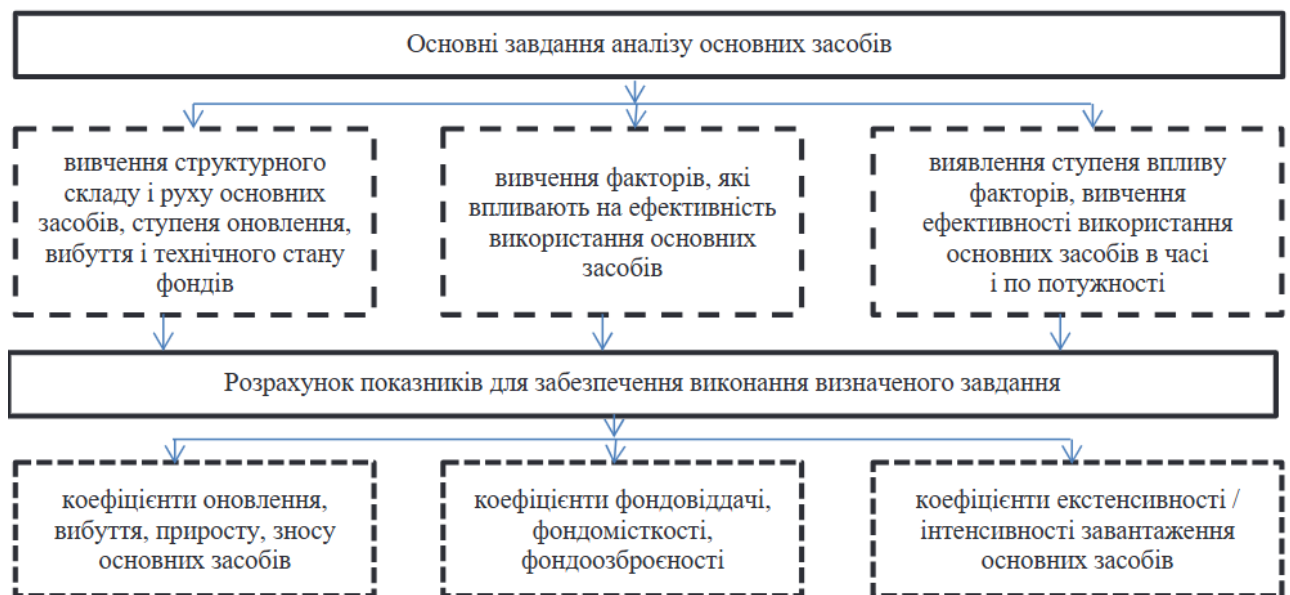

Рис. 1.3. Основні завдання проведення аналізу основних засобів

В процесі використання такої системи аналізу проводять розрахунок різних відносних показників, що відображають основні результати використання основних засобів та ступінь їх впливу на фінансові показники результатів господарювання [18].

До показників забезпечення відносять питому вагу основних виробничих засобів у складі майна підприємства, фондоозброєність та фондомісткість. Стан

і рух основних засобів оцінюється за допомогою коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту, зносу, а також співвідношення основних виробничих та невиробничих фондів. Ефективність використання оцінюється через показники фондоддачі, рівень рентабельності фондів та прибуток на одиницю середньорічної вартості основних засобів.

Зазвичай ефективність використання основних засобів визначається у вартісному виразі для всіх груп різнорідних засобів виробництва. Проте для об'єктивної оцінки характеру та інтенсивності відтворення основних фондів важливо враховувати динаміку змін їх вартості, а також кількісні показники у натурально-матеріальному виразі.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ, ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Томашпільського району Вінницької області

ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» є багатогалузевим виробничим комплексом, який було засноване у вересні 2004 року на базі цукрового заводу та сільськогосподарських господарств Томашпільського та Тульчинського районів, розташованих на півдні Вінницької області. На сьогодні діяльність агрокомплексу охоплює три райони Вінницької області: Тульчинський, Вінницький та Жмеринський.

Станом на кінець 2024 року підприємство обробляє 24870 гектарів сільськогосподарських угідь. До складу агрокомплексу входять цукровий завод, хлібоприймальне підприємство, зерносховища, комбикормовий цех, чотири тваринницькі комплекси та племзавод. Виробничі підрозділи, включаючи п'ятнадцять агроформувань, цукровий та хлібозавод, зосереджені у Вінницькій області.

Основним напрямом діяльності підприємства є виробництво та реалізація харчових продуктів і сільськогосподарської продукції, серед якої переважають цукор, зернові культури, м'ясо та молоко. Фактичною контролюючою особою компанії є громадянин України Войтович С.А., який має повноваження керувати операційною діяльністю Агрокомплексу на власний розсуд та в інтересах компанії.

Головний офіс підприємства розташований за адресою: вул. Івана Богуна, 4, м. Томашпіль, Вінницька область. Агрокомплекс «Зелена долина» у 2017 році отримав відзнаку «Лідер року» серед провідних підприємств України.

Підприємство має в своєму розпорядженні 24870 га угідь, що знаходяться в межах Тульчинського, Вінницького та Жмеринського районів вінницької області. Основними культурами, що вирощують є: пшениця, ячмінь, цукровий буряк, соняшник, кукурудза, соя та ріпак. Зернову та технічну продукцію

підприємство реалізує як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Вирощений цукровий буряк переробляється на власному Томашпільському цукровому заводі, а кормові культури після обробки на комбикормовому заводі постачаються на власні тваринницькі комплекси.

Сьогодні на підприємстві утримується понад 3500 голів великої рогатої худоби, з яких 1500 голів становить дійне стадо. Середній річний надої молока на одну фуражну корову сягають близько 6 тонн і демонструють стабільне щорічне зростання.

Для забезпечення господарської діяльності підприємству необхідні різноманітні ресурси, серед яких природні, матеріально-технічні, трудові, фінансові та інформаційні. Наявність, стан і якість цих ресурсів безпосередньо впливають на результати роботи підприємства. Ефективність функціонування ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» у сучасних умовах визначається як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, зокрема вимогами ринку щодо ресурсного забезпечення та відповідності сучасним технологіям [39].

Наявність та структура основних видів ресурсів підприємства наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Наявність виробничих ресурсів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2020 р. (+,-)
Площа сільськогосподарських угідь, га	23054	23780	23780	24870	24870	1816
Площа ріллі, га	23028	23754	23754	24844	24844	1816
Площа саду, га	26	26	26	26	26	-
Чисельність працівників, осіб	1095	1031	1067	1085	1039	- 56
Залишкова вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	1087428	1333607	1740157	1755738	1793121	+705693
Вартість оборотних засобів на кінець року, тис.грн	676605	1057298	1136445	1324448	1334005	+657400

Відповідно до даних таблиці 2.1, станом на 2024 рік у користуванні

підприємства перебуває 24 870 га сільськогосподарських угідь. Упродовж досліджуваного періоду площа земель, що обробляються ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина», демонструвала поступове розширення. Зокрема, у 2024 році порівняно з 2020 роком площа сільськогосподарських угідь зросла на 1 816 га, що стало можливим завдяки укладанню нових договорів оренди з власниками земельних паїв. Підприємство співпрацює більш ніж із 11 тисячами пайовиків, значна частина яких є працівниками самого агрокомплексу, що створює додаткові можливості для стабільності та розширення земельного банку.

У структурі земельного фонду агрокомплексу переважає рілля, частка якої у загальній площі становить 99,9%. Це є позитивним структурним показником, адже рілля є найбільш продуктивним видом сільськогосподарських угідь і забезпечує найвищу економічну віддачу. Інша частина земель - лише 26 га, або 0,1% - припадає на площі саду, що практично не впливає на загальний потенціал підприємства.

Виробничий процес підприємства забезпечується не лише наявними матеріально-технічними ресурсами, а й роботою кваліфікованих працівників, професійний рівень яких значною мірою формує конкурентоспроможність підприємства та визначає його здатність досягати високих виробничих результатів. Протягом 2020–2024 років чисельність основного персоналу, задіяного в сільськогосподарському виробництві, поступово скорочувалася. У 2024 році середньорічна кількість працівників становила 1 039 осіб, що на 56 осіб менше порівняно з 2020 роком. Подібна тенденція свідчить не про зменшення обсягів діяльності, а навпаки - про підвищення ефективності використання трудових ресурсів, зростання рівня механізації та технологічності виробництва, а також про збільшення продуктивності праці на тлі розширення виробничих потужностей.

Важливою матеріальною основою будь-якого виробничого процесу є засоби виробництва та предмети праці. Саме їх наявність, технічний стан і рівень відповідності сучасним технологічним вимогам визначають можливості підприємства у забезпеченні ефективної роботи. Засоби виробництва формують

технічну базу підприємства та відображають ступінь його економічного і технологічного розвитку, впливаючи на конкурентоспроможність на ринку.

Аналіз інформації, поданої у таблиці 2.1, засвідчує позитивну динаміку щодо зростання вартості як основних, так і оборотних засобів підприємства. Це свідчить про модернізацію, оновлення технічної бази та збільшення ресурсної забезпеченості виробничого процесу. Так, упродовж 2020–2024 років залишкова вартість основних засобів зростає на 705,7 млн грн, що підтверджує активне оновлення виробничих фондів. Водночас вартість оборотних засобів збільшилася на 657,4 млн грн, що вказує на розширення виробничих запасів, зростання обсягів господарської діяльності та посилення фінансово-ресурсного потенціалу підприємства.

У порівнянні з іншими суб'єктами аграрного сектору ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» належить до великих підприємств та характеризується високим рівнем забезпечення основними видами ресурсів. Наявні обсяги основних фондів, земельного банку, трудових та матеріальних ресурсів створюють належні передумови для стійкого розвитку та нарощування виробничих потужностей.

У подальшому аналізі розглянемо основні економічні показники діяльності ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина», наведені у таблиці 2.2.

Дані таблиці 2.2 свідчать, найбільш успішним за досліджуваний період був 2021 рік, за який в підприємстві отримано 1,4 млрд.грн виручки. При цьому валовий прибуток за даний рік склав рекордні 383,3 млн.грн, а чистий прибуток – 541 млн. грн. Після періоду спаду в 2020 році внаслідок значних коронавірусних обмежень, 2021 рік став періодом значного зростання.

Проте, у 2022 році додалися інші виклики – повномасштабне вторгнення росії. Повномасштабна війна, порушення логістики для експорту продукції, зростання вартості матеріалів тощо, спричинили в 2022 році значне зниження результативності діяльності Агрокомплексу, про що свідчить найменша сума прибутку та рентабельності.

Таблиця 2.2

Основні економічні показники діяльності

ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024р. до 2020р, +,-
Виручка від реалізації, тис. грн	779625	1404456	1270203	1580501	1495345	366113
- в розрахунку на: 100 га сільськогосподарських угідь	3381,7	5906,0	5341,5	6355,1	6012,5	2630,9
- на 1 середньо-річного працівника	712,0	1362,2	1190,4	1456,7	1439,2	727,2
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	669967	1021139	1028483	1318903	1369512	699545
Прибуток від реалізації, тис. грн	109658	383317	244720	261598	125833	16175
Чистий прибуток, тис. грн	36997	541060	8688	71042	83718	+46721
Рівень рентабельності по підприємству, %	5,5	52,9	0,8	5,4	6,1	+0,6 в.п.

Можливість переробки та зберігання аграрної продукції на власних переробних підприємствах дозволили підприємству вийти в 2022 році на прибуток, хоча і мінімальний порівняно з рештою періодів.

В 2023-2024 роках в підприємстві адаптувались до зовнішніх шоків, проте вийти на рівень прибутковості 2021 року не вдалося. Підвищення валового та чистого прибутку у 2023-2024 роках у порівнянні із 2022 роком роком пов'язане з зростанням ціни реалізації на цукор, що спричинене зростанням попиту на дану продукцію. Також підвищення чистого прибутку відбулося внаслідок зменшення збитків від курсових різниць, що спричинені девальвацією гривні протягом року.

При цьому зростання прибутковості підприємства стримувалося погіршенням загального економічного середовища, спричинене бойовими діями на території країни, що вплинуло на збільшення собівартості виробництва у зв'язку із зростанням цін на сировину та енергетичні ресурси.

Загалом підприємству вдалося з мінімальними втратами пройти період 2022-2024 років. Активи підприємств Агрокомплексу не зазнали пошкоджень в

результаті військових дій, при цьому підприємство має достатній потенціал трудових ресурсів для продовження діяльності, хоча і відчуває зміни на ринку праці.

Незважаючи на блокаду чорноморських морських шляхів, що створює перешкоди для експорту продукції, підприємство здійснює експорт зерна залізницею та вантажівками до сусідніх країн ЄС. При цьому, значна частина виробничої та комерційної діяльності Агрокомплексу пов'язана з переробкою цукрових буряків - виробництвом та реалізацією цукру, з орієнтацією на внутрішній ринок.

На перспективу в Агрокомплексі планують провести оптимізацію виробництва направлену на: посилення енергетичної безпеки (використання вугілля замість газу та альтернативних джерел енергії), зниження витрат на транспортування продукції, що має забезпечити безперервність виробничого процесу та економію витрат.

2.2. Аналіз структури, динаміки та технічного стану основних засобів

Основні засоби є матеріальною основою виробничої діяльності підприємства, формують його виробничий потенціал та визначають можливості забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Їх наявність та достатність відіграє важливу роль у забезпеченні виробничого процесу та здійсненні господарської діяльності.

Основні засоби складають переважачу частину активів підприємства. У процесі аналізу, першочергово, необхідно дослідити наявність та частку основних засобів у складі активів підприємства (таблиця 2.3).

Аналіз даних таблиці 2.3 свідчить про стабільне зростання вартості основних засобів підприємства, причому найбільш інтенсивна динаміка характерна для останніх років. Значне збільшення їх вартості, яке спостерігається, починаючи з 2021 року, зумовлене насамперед завершенням у 2022 році будівництва цукрового складу на території Томашпільського

цукрового заводу та активним оновленням технічного парку.

Таблиця 2.3

Наявність та частка основних засобів у активах підприємства

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2020р, %+, -
Вартість необоротних активів підприємства, тис. грн	1177642	1426735	1918315	1860358	1903454	+725812
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн	1087428	1333607	1740157	1755738	1793121	+705693
Вартість оборотних засобів на кінець року, тис. грн	676605	1057298	1136445	1324448	1334005	+657400
Вартість активів підприємства, тис. грн	1856153	2485734	3057068	3184806	3237459	+1381306
Частка основних засобів у необоротних активах, %	92,3	93,5	90,7	94,4	94,2	1,9
Частка основних засобів у сумі активів підприємства, %	58,6	53,7	56,9	55,1	55,4	-3,2

Зведення нового складу для зберігання цукру дозволило істотно розширити виробничі можливості підприємства: загальна потужність зі зберігання готової продукції збільшилася майже на 30%, що сприяло оптимізації логістичних процесів і скороченню витрат на збут. Паралельно підприємство здійснило масштабне оновлення машинно-тракторного парку, придбавши високотехнологічну та продуктивну техніку провідних світових брендів, таких як HORSCH, CLAAS, Berthoud, Case, Fendt, Ropa, Lemken, Kverneland, New Holland, Great Plains, а також відповідне причіпне та навісне обладнання, необхідне для виконання широкого спектра сільськогосподарських операцій.

Важливою складовою розвитку виробничої бази є впровадження цифрових технологій. У ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» активно використовується система супутникового моніторингу CROPIO, яка забезпечує комплексне спостереження за станом посівів на основі погодних даних та інформації із супутникових знімків. На основі індексу вегетації CROPIO формує прогнози врожайності для кожної культури. Окрім цього, система

дозволяє детально відстежувати щоденну та погодинну роботу сільськогосподарської техніки, контролювати її продуктивність та рух. Особливістю CROPIO є можливість генерування автоматичних сповіщень у випадках роботи техніки без плану, втрати зв'язку, відхилення від запланованого маршруту та інших нестандартних ситуацій, що значно підвищує рівень контролю за виробничими процесами.

Частка основних засобів у структурі необоротних активів підприємства упродовж досліджуваного періоду перевищує 90%, що підкреслює їх ключове значення для виробничої діяльності агрокомплексу. Водночас частка основних засобів у загальній вартості активів підприємства має тенденцію до незначного зменшення: з 58,6% у 2020 році до 55,4% у 2024 році. Така динаміка може свідчити про більш швидке зростання інших груп активів, зокрема оборотних, що відповідає розширенню обсягів господарської діяльності та зміцненню фінансової бази підприємства.

Одним із ключових напрямів аналізу основних засобів є оцінка їх структури залежно від функціонального призначення у виробничому процесі. Детальну характеристику структури за групами основних засобів ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Структура власних основних засобів за 2020 – 2024 рр.,%

Групи основних засобів	2020 р	2022 р	2024 р.
Земельні ділянки	0,01	0,01	0,01
Будинки, споруди та передавальні пристрої	38,1	30,2	25,9
Машини та обладнання	46,3	31,9	39,7
Транспортні засоби	15,6	37,9	34,4
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)	0,02	0,02	0,02
Малоцінні необоротні активи	0,01	0,01	0,01
Всього	100	100	100

Аналізуючи склад та структурні пропорції основних виробничих фондів

підприємства, варто зазначити, що протягом досліджуваного періоду їх структура зазнала певних змін. Домінуючу частку основних засобів традиційно формують три ключові групи: будівлі, споруди та передавальні пристрої; машини й обладнання; а також транспортні засоби.

За роки дослідження, зазначимо, що питома вага будівель, споруд і передавальних пристроїв поступово знизилася з 38,1% у 2020 році до 25,9% у 2024 році. Подібна тенденція спостерігається і щодо частки машин та обладнання: у 2024 році вона становила 39,7%, тоді як у 2020 році ці активи формували 46,3% загальної вартості основних засобів. Варто підкреслити, що саме у 2020 році ця група займала майже половину всієї вартості фондів підприємства. Найнижчий рівень частки машин і обладнання зафіксовано у 2022 році - 31,9%, що пов'язано з проведенням списання окремих одиниць техніки.

На противагу цим групам, відчутне зростання демонструють транспортні засоби: їх частка збільшилась більш ніж удвічі - з 15,6% у 2020 році до 34,4% у 2024 році. Інші групи основних фондів (зокрема земельні ділянки, інструменти, прилади, інвентар та малоцінні необоротні активи) займають мінімальну частку у структурі, яка не перевищує 1%.

Суттєва частина основних засобів підприємства представлена вузькоспеціалізованим обладнанням, яке рідко пропонується на відкритому ринку, тому для його оцінки використовується метод справедливої вартості. Виняток становлять земельні ділянки, окремі будівлі та неспеціалізована техніка - їхня вартість визначається на основі інформації про останні ринкові транзакції з подібними активами, що перебувають у схожому технічному стані.

У сучасних умовах господарювання питання ефективного управління основними засобами набуває особливої актуальності для підприємств будь-якого профілю. Фонди, сформовані на початкових етапах діяльності, потребують постійного моніторингу, комплексної оцінки їхнього технічного стану та рівня використання. У зв'язку з цим зростає значущість дослідження сучасного стану основних засобів та регулярного аналізу їх ефективності.

Необхідність безперервного контролю за технічним станом і продуктивністю основних засобів визначається їхньою вирішальною роллю у забезпеченні виробничих процесів та формуванні конкурентоспроможності підприємства.

Для підтвердження змін у динаміці вартості основних фондів доцільно розглянути їхній рух, адже саме ці засоби становлять матеріально-технічну базу підприємства, забезпечують виконання виробничих операцій і впливають на зростання продуктивності праці. Протягом року підприємство здійснює оновлення основних засобів - через придбання нових об'єктів - та їх списання у зв'язку зі зношенням або неефективністю подальшої експлуатації. Таким чином, загальний обсяг і структура фондів змінюються під впливом надходження та вибуття окремих елементів. Основними узагальнюючими індикаторами, що відображають ці процеси, є коефіцієнти оновлення та вибуття основних засобів.

Крім процесів оновлення та вибуття, у ході експлуатації основні засоби поступово втрачають свої первісні технічні та експлуатаційні характеристики, що зумовлює виникнення фізичного й морального зносу. Точна оцінка рівня зношеності має важливе значення для планування відтворення основних фондів і забезпечення їх раціонального використання. Фізичний знос проявляється у поступовій втраті основними засобами своєї споживчої вартості та техніко-експлуатаційних параметрів, що призводить до зниження їх реальної вартості. Його можна розглядати з позиції можливості відновлення: частина фізичного зносу може бути усунена завдяки проведенню ремонтів (тимчасовий або усувний знос), тоді як інша частина накопичується без можливості відновлення (постійний знос) [21].

Рівень фізичного зносу залежить від низки чинників. На думку Кулько І.В., серед основних варто виділити: специфіку технологічного процесу виробництва; якість технічного обслуговування обладнання; рівень професійних навичок працівників, що обслуговують техніку; а також їхнє ставлення до збереження основних засобів у процесі роботи [25].

Показники, що характеризують рух і ступінь зносу основних фондів ТОВ

«Агрокомплекс «Зелена долина» у 2020–2024 роках, наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники стану та руху основних засобів за 2020-2024 роки

в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024р. до 2020 р, +,-
Первісна вартість основних засобів на початок року, тис. грн	9441954	10034316	12063311	17849168	17990209	+8548255
Придбано, тис. грн	604688	1907781	5905943	194562	204358	-400330
Вибуло, тис. грн	12326	121214	120091	53521	32818	+20492
Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	10034316	12063311	17849168	17990209	18161749	+8127433
Сума зносу на кінець року, тис. грн	8946888	10729704	16109011	16234471	16368628	+7421740
Залишкова вартість основних виробничих фондів, тис. грн	1087428	1333607	1740157	1755738	1793121	+705693
Коефіцієнт оновлення основних засобів,%	6,0	19,0	33,1	12,0	12,5	+6,5
Коефіцієнт вибуття основних засобів,%	0,2	1,2	0,1	0,3	0,2	-
Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року,%	89,2	88,9	90,1	90,2	90,1	+0,9
Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року,%	10,8	11,1	9,9	9,8	9,9	-0,9

За даними таблиці 2.5 простежується стійка тенденція переважання оновлення (придбання) основних засобів над їх вибуттям упродовж усього досліджуваного періоду. Коефіцієнт оновлення підвищився з 6,0% у 2020 році до 12,5% у 2024 році. Найвищий рівень оновлення зафіксовано у 2022 році - 33,1%, що означає оновлення майже третини вартості всіх наявних виробничих основних засобів. У ці роки підприємство активно модернізувало свою техніко-технологічну базу, закупаючи нову техніку, обладнання та створюючи додаткові активи. Зокрема, було завершено будівництво цукрового складу на

території Томашпільського цукрового заводу, який був введений в експлуатацію на початку 2022 року.

Водночас активізація оновлення основних засобів забезпечила лише незначне покращення коефіцієнта їх придатності. Загалом спостерігається високий рівень зносу основних засобів, що є характерною тенденцією для багатьох підприємств аграрного та промислового секторів України. Підприємство має у своєму розпорядженні значний обсяг виробничих фондів за первісною вартістю, однак більшість із них експлуатується вже понад нормативний строк служби, що підтверджується високими значеннями показників зносу. Так, коефіцієнт зносу у 2020 році становив 89,2%, а у 2024 році збільшився до 90,1%. Відповідно, рівень придатності основних засобів знизився з 10,8% у 2020 році до 9,9% у 2024 році.

На збереження високих показників зносу, попри активне оновлення засобів праці в останні роки, частково впливає застосування підприємством прискореного методу амортизації. В умовах значної інфляції підприємство використовує метод прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок року (або його первісної вартості на дату початку амортизації) та річної норми амортизації, що обчислюється відповідно до строку корисного використання, але подвоюється. Використання цього методу дозволяє відшкодувати 60–70% вартості основних засобів уже в першій половині строку їх експлуатації.

2.3. Оцінка забезпеченості та ефективності використання основних засобів ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

У сучасних умовах високої динамічності економічного середовища та технологічного прогресу саме забезпеченість та ефективність використання основних фондів є показниками, що визначають спроможність підприємства адаптуватися до зовнішніх викликів і забезпечувати стабільні економічні

результати.

Оцінка забезпеченості підприємства основними засобами передбачає визначення їх достатності для виконання виробничої програми, відповідності технічного рівня сучасним вимогам, а також структури, яка забезпечує оптимальне співвідношення між активною та пасивною частинами. Водночас аналіз ефективності використання основних засобів охоплює вивчення показників фондовіддачі, фондомісткості, фондоозброєності, рентабельності основних засобів та інших параметрів, що відображають інтенсивність і результативність їх експлуатації.

Системна та комплексна оцінка цих аспектів дозволяє виявити слабкі місця у матеріально-технічному забезпеченні, встановити резерви підвищення ефективності, а також обґрунтувати управлінські рішення щодо модернізації, відновлення, оновлення та оптимізації структури основних фондів. Саме тому розгляд забезпеченості й ефективності використання основних засобів є важливим елементом економічного аналізу та стратегічного управління підприємством.

Таблиці 2.6 представлено показники, що визначають забезпеченість та ефективність використання основних засобів в підприємстві.

За інформацією таблиці 2.6 можна зробити висновок, що у 2024 році в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» спостерігається вагоме збільшення вартості основних виробничих фондів порівняно з базовим 2020 роком. Відповідно, рівень фондозабезпеченості у розрахунку на 100 гектарів сільськогосподарських угідь у 2024 році зріс на 2493,1 тис. грн відносно 2020 року і становив 7210,7 тис. грн. Найвищого значення цей показник досяг у 2022 році – 7317,7 тис. грн, що пояснюється активним оновленням матеріально-технічної бази та відносно меншою площею угідь порівняно з 2023–2024 роками. Показник фондоозброєності одного середньорічного працівника також продемонстрував зростання, досягнувши максимального значення у 2024 році – 1725,8 тис. грн. Це майже удвічі перевищує рівень 2020 року. Така позитивна динаміка стала можливою завдяки суттєвому збільшенню вартості основних

засобів та водночас незначному скороченню чисельності персоналу.

Таблиця 2.6

Оцінка забезпеченості та ефективності використання основних засобів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина»

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2020 р. (+,-)
Залишкова вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	1087428	1333607	1740157	1755738	1793121	+705693
Виручка від реалізації продукції (товарів, послуг), тис. грн.	779625	1404456	1270203	1580501	1495345	+366113
Площа сільськогосподарських угідь, га	23054	23780	23780	24870	24870	+1816
Середньорічна чисельність працюючих, чол.	1095	1031	1067	1085	1039	- 56
Фондозабезпеченість (на 100 га с.-г. угідь), тис. грн	4716,9	5608,1	7317,7	7059,7	7210,0	+2493,1
Фондоозброєність на 1 середньорічного працівника, тис. грн	995,1	1293,5	1630,9	1618,2	1725,8	+730,7
Фондовіддача, грн	0,72	1,05	0,73	0,90	0,83	+0,11
Фондоємність, грн	1,39	0,95	1,37	1,11	1,20	-0,19

Зростання фондозабезпеченості та фондоозброєності свідчить про підвищення рівня забезпеченості підприємства засобами праці, удосконалення технічної оснащеності виробництва, що позитивно впливає на результати діяльності та підвищення продуктивності праці.

Беручи до уваги покращення показників забезпеченості основними засобами, можна зазначити, що показники ефективності їх використання загалом теж демонструють тенденцію до зростання. Однак найвищого рівня ефективність використання фондів досягла у 2022 році, після чого спостерігалось поступове зниження. Така негативна динаміка була спричинена тим, що приріст вартості основних засобів випереджав темпи зростання виробництва та реалізації продукції.

Так, у 2020 році на 1 грн вартості основних виробничих фондів в Агрокомплексі було отримано 0,72 грн виручки, що відповідає рівню фондівіддачі 0,72 грн. При цьому фондомісткість продукції становила 1,39 грн, тобто для виробництва 1 грн валової продукції підприємству необхідно було в середньому 1 грн 39 коп. основних засобів.

У 2022 році в підприємстві планували значне зростання у перспективі розвитку, проте початок повномасштабної війни суттєво погіршив результати господарювання - запланованих показників виробництва виконати не вдалося. Водночас у цьому році відбулося оновлення технічної бази (на початку року придбано техніку), що, разом зі зниженням обсягів виробництва, призвело до найнижчого рівня ефективності використання основних засобів за аналізований період.

Важливими універсальними показниками результативності використання основних засобів є показники рентабельності основних фондів та норма прибутку, які відображають рівень використання основних активів (рис. 2.1).

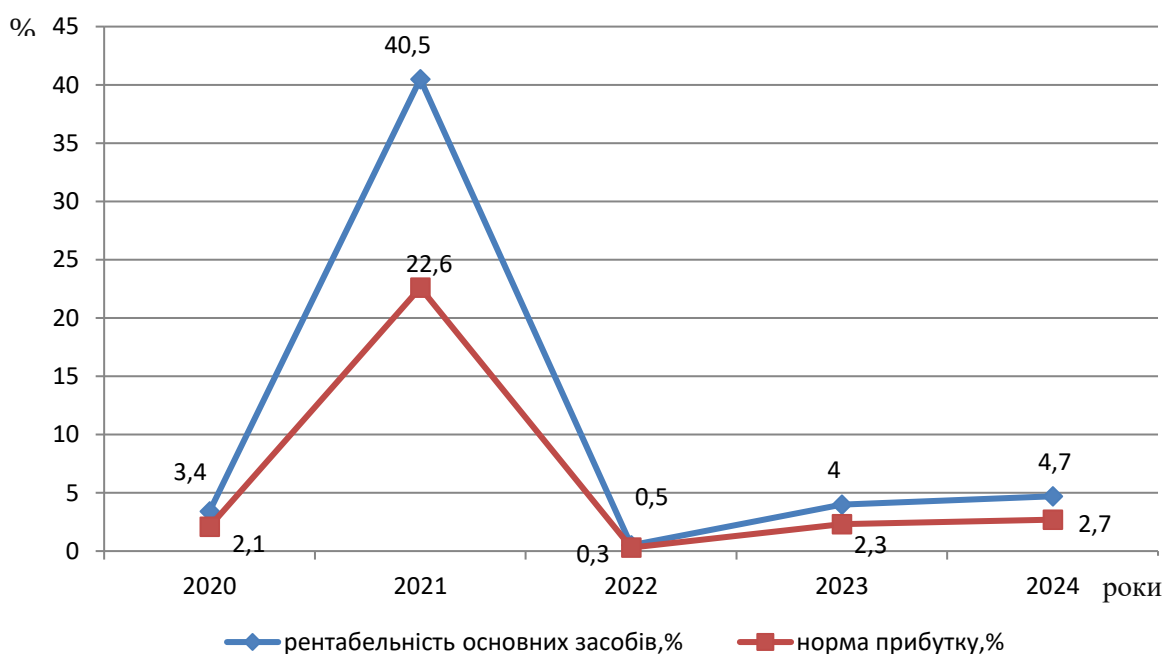

Рис. 2.1. Динаміка показників рентабельності використання основних засобів в ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» за 2020-2024 роки, %

За результатами проведених розрахунків встановлено, що у 2021 році

спостерігалось значне зростання рентабельності основних засобів та норми прибутку. Протягом цього року підприємство отримало найбільшу суму чистого прибутку – 541060 тис. грн, що забезпечило рентабельність основних засобів на рівні 40,5%, а норму прибутку – 22,6%. Це означає, що у 2021 році на 1 грн вартості засобів праці підприємство отримувало 40,5 коп. чистого прибутку, а на 1 грн загальної вартості основних і оборотних фондів припадало 22 коп. прибутку.

У 2022 році ці показники суттєво знизилися, досягнувши мінімальних значень за весь досліджуваний період. У цьому році чистий прибуток становив лише 8688 тис. грн. Разом з тим, збереження прибутковості діяльності підприємства в умовах надзвичайно складного економічного середовища, спричиненого військовими подіями, вже можна вважати позитивним результатом, що стало можливим завдяки сформованому у попередні роки виробничо-фінансовому потенціалу.

Проведений аналіз динаміки вартості основних засобів, рівня фондозабезпеченості, фондоозброєності та показників ефективності їх використання у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» свідчить про суттєві структурні та якісні зміни у матеріально-технічній базі підприємства протягом 2020–2024 років. Зростання вартості основних засобів, модернізація технічного парку та оптимізація чисельності персоналу забезпечили покращення забезпеченості підприємства основними фондами та посилення технічного потенціалу.

Разом з тим, вплив зовнішніх факторів, зокрема воєнних подій 2022 року, спричинив різке зниження обсягів виробництва, що негативно відобразилося на показниках ефективності використання основних засобів. Незважаючи на це, підприємству вдалося зберегти прибутковість, що свідчить про його стійкість та здатність адаптуватися до кризових умов. Загалом, динаміка показників підтверджує поступове зміцнення виробничих можливостей та підвищення конкурентоспроможності підприємства в аграрному секторі.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективне використання основних засобів є ключовим фактором забезпечення стабільного функціонування підприємства та підвищення його конкурентоспроможності. Основні засоби виступають матеріальною базою виробництва, і від рівня їх використання безпосередньо залежить обсяг виробленої продукції, її якості та собівартість. Недостатнє або нераціональне використання обладнання призводить до зростання витрат на виробництво, зниження фондівіддачі та зменшення прибутковості підприємства [10].

Відтворення основних виробничих засобів являє собою безперервний процес їх оновлення. Виділяють два його типи - просте та розширене відтворення, кожне з яких має свої форми. Просте відтворення передбачає відновлення капіталу у незмінних обсягах, тоді як розширене здійснюється у збільшених масштабах, що включає нарощування обсягів та/або асортименту продукції, випуск виробів підвищеної якості, тобто з більшою продуктивністю, новими властивостями чи функціональними характеристиками [20].

Фінансовими джерелами простого відтворення виступають амортизаційні відрахування. Розширене відтворення основних фондів реалізується через реконструкцію, модернізацію та технічне переозброєння існуючих виробничих потужностей, а також шляхом будівництва нових підприємств і цехів.

Важливою умовою підвищення ефективності процесів відтворення є оптимізація строків експлуатації основних фондів (зокрема активної їх частини) відповідно до первинного технологічного призначення. Як скорочення, так і продовження терміну використання основних фондів по-різному впливає на їх ефективність. Скорочення строків експлуатації дозволяє прискорити оновлення обладнання, зменшити його моральне старіння та скоротити витрати на ремонт, проте це призводить до збільшення собівартості продукції через вищі амортизаційні відрахування та потребує більших інвестиційних ресурсів для нарощування потужностей [11].

Подовження періоду функціонування основних фондів дозволяє

скоротити обсяг щорічної заміни зношених засобів праці та спрямовувати більше ресурсів на розширене відтворення, однак знижується загальна продуктивність діючого обладнання. Тому строки експлуатації машин і устаткування мають бути оптимальними, тобто такими, що забезпечують мінімальні витрати суспільної праці на їх виготовлення та використання протягом усього терміну функціонування [32].

За напрямками підвищення ефективності використання основних виробничих фондів розрізняють два типи [27]: екстенсивний та інтенсивний представлено на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів [27]

Екстенсивний передбачає збільшення часу роботи основних фондів. Основну увагу слід приділяти підвищенню змінності роботи обладнання, що сприяє росту обсягів виробництва і більш ефективному використанню основних засобів. Для цього на підприємствах необхідно забезпечити оптимальну структуру засобів праці, підтримувати пропорції між робочою силою та видами машин і устаткування, підвищувати частку сучасного

прогресивного обладнання та вдосконалювати організацію виробничої інфраструктури. Це сприяє поліпшенню технічного обслуговування підрозділів підприємства, раціональному перерозподілу працівників у межах підприємства, звільненню робітників у допоміжних цехах та їх залученню до основних виробництв після відповідної підготовки, що підвищує змінність роботи наявного устаткування. Проте екстенсивне підвищення ефективності використання фондів має певні обмеження.

Інтенсивний – це вид відтворення, який спрямований на підвищення віддачі засобів праці за одиницю часу. Цей напрям відкриває значно більші можливості для поліпшення використання основних фондів і виробничих потужностей, оскільки передбачає збільшення завантаження обладнання протягом робочого часу. Підвищення інтенсивного використання техніки досягається через модернізацію діючого обладнання, машин та механізмів, а також встановлення оптимальних режимів їх роботи.

Важливим резервом для підвищення ефективності як екстенсивного, так і інтенсивного використання основних фондів є швидке освоєння проектних потужностей, введення в експлуатацію нових технологічних ліній, агрегатів і обладнання. Покращення екстенсивного та інтенсивного використання основних засобів безпосередньо впливає на зниження собівартості продукції через економію умовно-постійних витрат, що, у свою чергу, сприяє збільшенню прибутку підприємств та підвищенню рентабельності їх діяльності.

Ефективність застосування основних фондів на будь-якому підприємстві передусім відображається у зростанні обсягів виробленої продукції. Кількість продукції, своєю чергою, залежить як від часу продуктивної роботи машин та обладнання протягом доби, місяця або року, тобто від інтенсивності завантаження у часовому вимірі, так і від рівня продуктивності використання знарядь праці за одиницю часу.

Інтенсивне підвищення ефективності основних засобів досягається за рахунок збільшення завантаження обладнання на одиницю часу, тоді як екстенсивне передбачає подовження часу роботи діючого обладнання у межах

календарного періоду та збільшення питомої ваги діючого обладнання у загальному парку підприємства.

Ефективне використання основних фондів дозволяє зменшити потребу в них, що забезпечує економію ресурсів та мінімізацію витрат, а це, своєю чергою, підвищує конкурентоспроможність підприємства. Раціональне функціонування виробничих основних засобів залежить від повного використання екстенсивних і інтенсивних факторів підвищення їх продуктивності.

Впровадження сучасної техніки та нових технологій у виробничий процес є запорукою ефективної та рентабельної роботи підприємства. Досвід провідних країн свідчить, що понад 80 % зростання ВВП забезпечується технологічними інноваціями, що реалізуються через технічне переозброєння виробництва [10].

За даними досліджень економістів, обсяг застарілих виробничих основних фондів у багатьох галузях економіки України досяг критичного рівня, і практично всі галузі потребують їх оновлення. На значній частині вітчизняних підприємств активна частина виробничих фондів не оновлювалася протягом останніх 10–15 років, а технології виробництва залишаються на рівні застарілими і не відповідають сучасним стандартам. Технологічне відставання від розвинених країн продовжує зростати. Серед інших проблем – нестача кваліфікованих трудових ресурсів при високому рівні безробіття у багатьох регіонах, недостатня підготовка кадрів, тривале перебування частини обладнання на консервації або його невикористання, складність відновлення працездатності техніки, застарілі методи праці, низький рівень механізації та автоматизації, а також недостатня ефективність використання виробничих основних фондів: фондівіддача, змінність роботи, завантаження та технічна оснащеність праці[10].

У планах Агрокомплексу - підвищення врожайності за рахунок впровадження сучасних технологій та вирощування культур, що користуються попитом на ринку. Велике значення надається застосуванню широкозахватної

та енергозберігаючої техніки з високою продуктивністю, а також енергоефективним технологіям.

Для ефективного використання основних засобів слід враховувати кілька ключових аспектів:

- мету фінансово-господарської діяльності, тобто з якою метою підприємство вкладає свої ресурси. Це передбачає чітке усвідомлення відповідальності за майбутні результати, врахування різних часових горизонтів, рівнів та типів допустимого ризику, очікуваного прибутку та необхідної ліквідності.

- інші інвестиційні переваги сільськогосподарського підприємства, які мають суто індивідуальний характер. Кожен інвестор визначає свої пріоритети: одні керівники уникають кредитного ризику, тобто ризику неповернення вкладень, тоді як інші готові вкладати в менш ліквідні активи, розраховуючи на більшу прибутковість у довгостроковій перспективі. Такі активи неможливо швидко реалізувати без суттєвих втрат, але вони відповідають стратегічним цілям підприємства.

Забезпечення стабільних темпів розвитку та підвищення ефективності виробництва досягається шляхом інтенсифікації процесів відтворення та раціонального використання наявних основних засобів. Ці заходи, з одного боку, підтримують відповідний технічний рівень підприємства, а з іншого - дозволяють збільшувати обсяги виробництва без значних додаткових інвестицій, зменшувати собівартість продукції за рахунок зниження питомої амортизації та витрат на обслуговування виробництва й управління, а також підвищувати фондівіддачу та прибутковість.

Раціональне застосування основних засобів є важливим фактором оптимізації собівартості готової продукції, тобто формування сукупних виробничих витрат і бази для оподаткування податком на прибуток, що безпосередньо впливає на фінансовий результат діяльності підприємства — чистий прибуток [27].

Одним із важливих стратегічних методів підвищення ефективності використання основних фондів є диверсифікація виробництва. Впровадження цього підходу починається з погодження бачення майбутнього всією управлінською командою. Виробничі графіки формуються з урахуванням прогнозів продажів, які часто змінюються, що може призводити до простоїв, надлишкових запасів та перевантаження обладнання. Тільки через узгодження довгострокових планів і постійне вдосконалення управлінських процесів керівники можуть досягти значного зростання створеної вартості підприємства [41].

Більшість сучасних ініціатив щодо покращення технічного обслуговування мають функціональний характер і здебільшого порівнюють діяльність підприємства з аналогічними організаціями, намагаючись внести локальні зміни у виробничі процеси. Проте багато порівнюваних підприємств мають лише незначні переваги, тому зміни у практиках не забезпечують значного прогресу. Часто відсутнє належне акцентування на фінансових результатах, ключових проблемах, плані організаційних змін та підтримці вищого керівництва. Такі тактичні заходи рідко дають помітний ефект у порівнянні з провідними або відстаючими підприємствами, а кошти витрачаються на вдосконалення обслуговування на основі припущень про їхню правильність.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно оцінити теоретичні засади, фактичний стан та економічні результати використання основних засобів у ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина», а також обґрунтувати напрями підвищення їх ефективності. Сукупність отриманих результатів дає змогу сформулювати низку важливих висновків.

1. Теоретико-методичний аналіз продемонстрував, що сучасні підходи до трактування економічної сутності основних засобів зближуються з міжнародними стандартами обліку, проте зберігають низку національних особливостей. Ключовими характеристиками основних засобів залишаються тривалість корисного використання, незмінність натуральної форми, поступове перенесення вартості на продукцію та їх визначальна роль у формуванні виробничого потенціалу підприємства. Виявлено, що без чіткої системи класифікації та стандартизованих підходів до оцінки стану і відтворення основних засобів неможливо забезпечити обґрунтоване управління матеріально-технічною базою підприємства.

2. Аналіз організаційно-економічної характеристики підприємства показав, що ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» є одним із найбільших аграрних виробничих комплексів Вінницького регіону з диверсифікованою структурою діяльності, власною переробкою та розвиненою логістикою. Розширення земельного банку, зростання обсягів виробництва й нарощування технічних ресурсів відбувалися на тлі складного зовнішнього середовища, що продемонструвало стійкість підприємства та здатність адаптуватися до кризових умов.

3. В процесі дослідження встановлено позитивну динаміку розвитку матеріально-технічної бази. Залишкова вартість основних засобів у 2020–2024 рр. зросла на понад 705 млн грн, що свідчить про активне оновлення техніко-технологічних ресурсів. Найвагоміший приріст був забезпечений завершенням будівництва нового цукрового складу та модернізацією машинно-транспортного парку. Однак одночасно з нарощуванням фондів зберігається

критично високий рівень їх зношеності (понад 90%), що вказує на системну проблему відтворення основних засобів у сільськогосподарському секторі.

4. Структурні зміни основних засобів мали неоднорідний характер. Частка будівель та споруд знизилася, тоді як частка транспортних засобів зросла більш ніж удвічі - з 15,6% у 2020 році до 34,4% у 2024 році. Це свідчить про переорієнтацію підприємства на підвищення мобільності, забезпечення внутрішньої логістики й технологічної оснащеності польових робіт. Структурні зрушення підтверджують намагання підприємства оптимізувати співвідношення між пасивною та активною частиною основних засобів.

5. Оцінка руху та стану основних засобів доводить, що оновлення переважає над вибуттям, однак високий рівень амортизації нівелює ефект від модернізації. Застосування прискорених методів амортизації дозволяє швидше відшкодовувати вартість засобів праці, але статистично збільшує індикатор зношеності, створюючи ефект «завищеного старіння».

6. Ефективність використання основних засобів підприємства демонструє нестійку динаміку та високу залежність від зовнішніх чинників. Після рекордно результативного 2021 року показники рентабельності різко знизилися у 2022 році через повномасштабну війну, логістичні обмеження, здорожчання ресурсів і порушення експортних маршрутів. Разом із тим підприємство змогло повернутися до позитивної динаміки у 2023–2024 роках, що підтверджує ефективність управлінських рішень і значну адаптивність виробничої системи.

7. Визначені напрями підвищення ефективності використання основних засобів (циклічне оновлення техніки, поглиблена діагностика стану МТП, цифровізація контролю виробничих процесів, оптимізація логістичних витрат, диверсифікація джерел енергозабезпечення) є обґрунтованими та здатними забезпечити довгострокове зростання продуктивності. Особливе значення мають цифрові інструменти моніторингу, які мінімізують втрати часу, пального та ресурсу техніки.

8. Ключовим стратегічним викликом для підприємства залишається дисбаланс між масштабами оновлення техніки та швидкими темпами її

фізичного й морального зносу. За умови збереження тенденцій високої інфляції, подорожчання енергоресурсів і технологій, підприємству необхідно переходити до довгострокового інвестиційного планування відтворення основних засобів, включаючи оцінку строків окупності кожного капіталовкладення.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ТОВ «Агрокомплекс «Зелена долина» має значний виробничий потенціал, який може бути реалізований у повному обсязі лише за умови системного оновлення та оптимізації використання основних засобів. Висока частка активної частини фондів, впровадження ресурсозберігаючих та цифрових технологій, підвищення технологічної дисципліни й ефективності управління виробничими процесами здатні забезпечити підприємству стійкі конкурентні переваги та сталий економічний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Більська Д. Теоретична сутність поняття «основні засоби». URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2023/1/10.pdf
2. Бредіхін В.М., Янченко Н.В., Мокрицька І.Ю. Основні засоби та ефективність їх використання. Комунальне господарство міст. 2020. том 5. випуск 158. С. 90-95.
3. Бровко Л. І., Галаган Т. І., Бровко Є. І. Економічна ефективність використання основних фондів сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. № 22. 2017. С. 22-26.
4. Бондарук С.Р., Лопатовська О.О. Генезис категорії «основні засоби»: обліково-економічний аспект. Актуальні проблеми сьогодення у сфері фінансів, обліку та аудиту: праці VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 25 травня 2023 р.). Хмельницький, 2023
5. Бондарук С.Р., Лопатовська О.О. Теоретичні аспекти аналізу забезпеченості підприємства основними засобами. Актуальні проблеми науки і практики: сталий розвиток в умовах воєнного стану : тези доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті д.е.н., професора Горбоноса Федора Володимировича (Львів, 26-27 грудня 2022 року). Львів: ЗВО «Львівський університет бізнесу та права», 2022. URL: <http://lubp.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/51.pdf>
6. Бухтіарова А.Г., Пісна А.Б. Особливості управління основними засобами на підприємствах сільськогосподарської галузі. Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: II Всеукраїнська науково-практична конференція. Суми, Україна, 23 Листопад 2017. Суми: СумДУ. 2017. С. 64-68.
7. Бутинець Т.А. Основні засоби: точка зору економіста. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 2 (23). С. 22-36.
8. Васільєва Л. М., Бугай Т. О. Узагальнення наукових підходів до

сутності поняття «основні засоби» як об'єкта бухгалтерського обліку. БІЗНЕСІНФОРМ. 2023. № 9. С. 186-191. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/9894/1/4.pdf>

9. Власюк Г.В. Шляхи вдосконалення основних засобів. Держава та регіони. 2018. № 4. С. 32–36.

10. Вовк О. М., Долгополова Ю. А. Управління ефективністю інноваційного оновлення основних засобів авіапідприємств. Приазовський економічний вісник. 2019. Випуск 6(17). С. 106–110.: URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-20>.

11. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку та аналізу: монографія. Київ: КНЕУ. 2018. 224 с.

12. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю., Волоська Н. Р. Сутність поняття «основні засоби». Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 4. С. 127–131. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bit.stream/123456789/1149/1/Dzhedzhula.pdf>

13. Дідур Г. І. Основні засоби аграрних підприємств: напрямки підвищення ефективності використання: ОДАБА, «Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку»: II Міжнародна науково-практична конференція. Одеса, Україна, 24-25 Листопад 2017. 2017. Одеса: ОДАБА.

14. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. К. : Знання, 2009. 1072 с.

15. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві” від 16.01.2020 р. № 466-IX.

16. Залізнюк В. П., Сафонік Н. П., Кая А. С. Превентивне управління економічною безпекою в умовах ведення міжнародного бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Випуск 41. С. 42–46. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-8>

17. Єлькін А. В. Аналіз динаміки та структури основних виробничих фондів підприємства. Причорноморські економічні студії. Вип.1. 2016. С.47-52.
18. Єпіфанова І.Ю. Аналіз відтворення і використання основних засобів підприємств Вінниччини. Економічний простір. 2021. № 58. С. 172–177.
19. Єршова Н. Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємств: стратегічний аспект. Економіка та суспільство. Вип. 14. 2018. С. 894-904.
20. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії, Вип. 7, 2019. С. 20–27.
21. Колісник Т.А., Буднікова І.С., Шмиголь Н.М. Економічна сутність основних засобів підприємства та форми їх відтворення. Приазовський економічний вісник: Електронний науковий журнал. Вип. 5(10), 2018. С. 229-234.
22. Кравченко М., Шишка В. Мета та завдання проведення аудиту основних засобів. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти. 30–31 березня 2017 р. Дніпро: НМетАУ, 2017. С. 363–366.
23. Крута Л.С., Хомюк А.В. Аналіз ефективності використання основних засобів на сільськогосподарському підприємстві. Управління розвитком. 2014. № 4. С. 79-81.
24. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2020. № 20(9). С. 240–245.
25. Кулько І.В. Оцінювання та аналіз основних виробничих фондів підприємств. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2013. № 3. С. 166–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_3_33
26. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Інвестиції: практика та досвід. Економічна наука. № 21—22. 2020. С. 106-111. URL:

http://www.investplan.com.ua/pdf/21-22_2020/20.pdf

27. Лопатовська О., Нікольчук Ю., Бондарук С. Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. Трансформаційна економіка. 2023. № 5(05), С. 75-81. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-5-13>

28. Лютова Г. М., Атамась О. М. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Фінансовий простір. 2018. № 3 (31). С. 147–154

29. Майстро Р.Г., Рож А.Д. Ефективність використання основних фондів на підприємстві. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2014. № 33. С. 144-147.

30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#

31. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

32. Нечаєва І.А., Кабак М.В. Особливості управління підприємством на основі використання сучасних технологій і систем менеджменту. Ефективна економіка. № 9. 2017.

33. Олійник Є.В. Управління основними засобами підприємства через призму класичних та сучасних теорій. Актуальні проблеми економіки, № 6(168). 2018. С. 47-53.

34. Орошан Т. А., Кухта К. О. Дослідження ефективності використання основних фондів. Агросвіт. № 4, 2019. С. 51-55. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2019/8.pdf

35. Павелко О.В., Романець О.В., Чабар Ю.О. Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємств та суб'єктів державного сектору: напрями удосконалення. Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки». 2021. Випуск 4(96). С. 245–267

36. Павлова Г.Є., Приходько І.П., Шалімова О.І. Стратегічне та інноваційне забезпечення управління основними засобами в контексті економічної безпеки підприємства. Бізнес-навігатор: Науково-виробничий журнал, Вип. 4-2 (43), 2017. С. 18-21.

37. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

38. Поповиченко І. В., Спірідонова К. О., Загустіна А. Є. Основні напрями підвищення ефективності використання основних фондів в сучасних умовах господарювання. Економічний простір, (145), 2019. С.149-159. URL:<http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/110>

39. Приварникова І.Ю. Особливості управління використанням та оновленням основних засобів підприємств України. Економічний простір. 2021. № 52/2. С. 277–286

40. Проскурович О., Завгородня Т., Горбатюк К. Діагностування ефективності використання основних фондів засобами економетричного моделювання. Modeling the development of the ekonomik systems, (1), 15–25. 2022. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-3-2>

41. Рябикіна К.Г. Визначення напрямів підвищення ефективності використання основних засобів на підприємствах. Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: збірник наукових праць, 2017. С. 75-86.

42. Сазонов Р. В., Ширко О. В., Шпунт Т. М. Інноваційне відтворення основних фондів підприємств України. Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. 2014. Вип. 11(2). С. 322-329. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2014_11\(2\)_46.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2014_11(2)_46.pdf)

43. Сафонік Н., Ватащук В. Підвищення ефективності відтворювання та використання основних засобів підприємств транспортної галузі. Економіка та суспільство, (51). 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-23>

44. Сегеда С.А. Аграрно-продуктове виробництво України: монографія. Вінниця: Видавництво ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. 672 с.

45. Селіванова Н.М., Ткаченко Ю.В., Попко Я.О. Особливості методики проведення аналізу основних засобів підприємства. Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI ст. : матеріали VII Міжнарод. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Одеса, 05–09 груд. 2016 р. Одеса, 2016. С. 98–102.

46. Сірик М.В. Управління основними виробничими засобами підприємств. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2019. 244 с.

47. Сметанюк О.А. Проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Економічний простір. 2022. № 59. С. 253–264

48. Стемковська І.В., Герчанівська С.В. Теоретичні підходи до трактування економічної суті основних засобів. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Випуск 3 (08). 2017. С. 344-349. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/8_2017/65.pdf

49. Ступницька Т. М., Приймак В. О. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів у сучасних умовах. Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку XXI століття : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 11–13 жовт. 2018 р. / Одес. нац. акад. харч. технологій ; наук. ред. О. Б. Каламан. Одеса, 2018. С. 215–217.

50. Танчин А.І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві: система показників оцінки та напрями їх підвищення. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Економіка. 2017. Вип. 4. С. 77-80.

51. Фурсов О.І. Формування організаційно-економічного механізму управління основними засобами в умовах реструктуризації підприємств. Економіка. 2020. С. 16–20

52. Халатур С.М., Кравченко М. В., Черниш О.А Модель управління основними засобами в системі фінансового менеджменту підприємства. Економіка та держава. 2021. № 11. С. 39–43.

53. Харченко Н.В. Ефективність використання основних засобів виробництва на підприємствах. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 11. С.

16—18.

54. Швець В. Я., Грекова В. А. До питання оцінки економічної ефективності оновлення основних фондів. Ефективна економіка. № 11. 2012.

URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1551>

55. Яременко Л.М. Теоретичні підходи до сутності та класифікації основних засобів. Економічний вісник університету, Вип. 27(1), 2015. С. 144-148

56. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). С. 402–407. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22\(2\)__68](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2012_22(2)__68).